

Lagutskottets betänkande

1983/84:7

om sjunktimmer

Ärendet

I motion 1981/82:864 av John Andersson m. fl. (vpk) yrkas att riksdagen uttalar att det i motionen berörda sjunktimret i sjöar och vattendrag utan ekonomisk ersättning bör övergå i statlig ägo och hemställer hos regeringen om att förslag till lag därom snarast föreläggs riksdagen.

Enligt motionärernas mening skulle ett väsentligt tillskott till råvaruförsörjningen erhållas om man tog till vara det sjunktimmer som finns på sjö- och älvbottnar. Dessutom skulle skapas en betydande ökning av antalet arbetstillfällen, framför allt i Norrlandslänen. Att rensa vattendrag från sjunktimmer har enligt motionen stor betydelse även när det gäller att åstadkomma en bättre vatten- och miljövård. Motionärerna menar att det i och för sig borde åligga de företag som flottat timmer på vattendragen att rensa dessa när flottningen upphört. Men eftersom detta inte skett, bör virket anses övergå i statlig ägo.

Gällande ordning

Regler om bärgning och omhändertagande av bl. a. sjunktimmer återfinns i flera författningar.

I *lagen (1918:163) med vissa bestämmelser om sjöfynd* (sjöfyndslagen) finns regler om bärgning av övergivet fartyg, skeppsvrak och redskap eller gods som hör till fartyg. Fyndet kan ha tagits upp från botten eller hittats flytande på vattnet eller uppdrivet på stranden. En förutsättning för att lagen skall vara tillämplig är att ägaren till det omhändertagna fyndet är okänd. En bärgare är enligt sjöfyndslagen skyldig att anmäla fynd som avses i lagen till polismyndighet eller tulltjänsteman. Tullförvaltningen skall sedan efter besiktning av fyndet kungöra bärgningen med föreläggande för ägaren till det bärgade godset att anmäla sig hos tullförvaltningen. Anmäler sig det bärgade godsets rättmätige ägare inom förelagd tid, får ägaren tillbaka godset mot att han till bärgaren betalar kostnaderna för kungörandet och fyndets vård samt bärgarlön. Ger sig någon ägare inte till känna, tillfaller godset staten, om fyndet har anträffats på stranden, medan annat fynd (upptaget från botten eller anträffat flytande på vattnet) tillfaller bärgaren. Staten skall i det förstnämnda fallet ersätta bärgarens kostnader samt utbetala bärgarlön.

Beträffande ovan beskrivna fynd kan också *lagen (1938:121) om hitte-gods* (hittegodslagen) i vissa fall vara tillämplig. Någon uttrycklig legal

anvisning om vad som är att hänföra till sjöfynd och vad som är att betrakta som hittegods finns inte. Hitegods skall anmälas till polisen, som skall underrätta ägaren till godset om denne är känd. Är ägaren ännu efter tre månader från det fyndet anmäldes okänd eller kommer inte ägaren inom en månad från det att han underrättades om fyndet, tillfaller godset upphittaren mot att denne betalar polisens kostnader med anledning av fyndet.

Beträffande virke som påträffas i allmän flottled gäller särskilda bestämmelser enligt *lagen (1919:426) om flottning i allmän flottled* (flottningslagen). Allt flottgods som framflottas i sådan led skall enligt 67 § flottningslagen vara försett med tydliga märken, som skall vara godkända av flottningsstyrelsen.

I 73 § flottningslagen behandlas det fallet att virke har sjunkit i allmän flottled. Reglerna om sjunket virke gäller även virke, "som i sjunkande tillstånd står upprätt i flottleden". Olika regler är tillämpliga beträffande icke avlysta resp. avlysta flottleder.

I fråga om icke avlyst flottled gäller följande. Har virket sjunkit på sådant ställe där det kan vålla olägenhet, t. ex. uppgrundning, får länsstyrelsen anmoda flottningsföreningens styrelse att skaffa bort virket eller vidta åtgärder på föreningens bekostnad. Även strandägare eller annan som kan lida men av att virket kvarlämnas får på föreningens bekostnad ta upp virket. Förutsättning härför är bl. a. att föreningen inte efter tillsägelse skyndsamt för bort virket. Föreningens styrelse skall genast underrättas om upptagandet. Sedan får styrelsen avgöra om det upptagna virket skall omhändertaras av föreningen eller överlåtas till upptagaren.

Gäller det avlyst allmän flottled får strandägare eller annan som kan lida men av kvarlämnat sjunkvirke ta upp virket och fritt förfoga över det. Virkets ägare, om han är känd, eller förvaltare som har utsetts med anledning av avlysningen skall dock först underrättas och få skäligen råd om att avlägsna virket. Detta krav bortfaller tre år efter avlysningen.

Bestämmelser om bärgares ensamrätt har meddelats i *kungörelsen (1841:44 s. 2) angående rättigheter och skyldigheter för dem, hvilka upptaga sjunket gods, som af ägare blifwit öfvergifwet*. Sådan rätt tillkommer den som före andra anmäler hos länsstyrelsen att han på närmare angivna ställen ämnar ta upp sjunket gods som ägaren har övergett. Ensamrätten innebär att bärgaren har rätt att utan intrång av andra bärga sjunkgods under upplåtelseiden och på den förevarande platsen. Som förutsättning för rättens utövande gäller att arbetena har påbörjats inom den frist som länsstyrelsen har bestämt. Upplåtelseidens längd fastställs i första hand av länsstyrelsen. Länsstyrelsen får emellertid inte medge längre tid än två år. Behöver bärgaren ytterligare tid, kan han ansöka därom hos regeringen. Frågan om äganderätten till gods som bärgas regleras inte i kungörelsen. Är ägaren känd skall godset överlämnas till honom. Är han okänd skall fyndet anmälas enligt sjöfyndslagen.

Bestämmelserna i 1841 års kungörelse om ensamrätt till bärgning m. m. kan vara tillämpliga även i fråga om bärgning av virke som har sjunkit i allmän flottled eller flutit i land vid sådan led.

Till skydd för vissa allmänna intressen, såsom sjöfarten och fisket, finns regler i *kungörelsen (1951:321) om undanröjande av för sjöfarten eller fisket hinderliga vrak*. Enligt denna får sjöfartsverket föranstalta om undanröjande av fartyg eller annat större föremål som har sjunkit i allmän farled och föranleder hinder eller fara för sjöfarten. Motsvarande regel gäller om väsentligt förfång för fisket av betydelse uppkommer inom vattenområde där fiske får bedrivas utan stöd av enskild fiskerätt.

Här kan också nämnas att i *vattenlagen (1918:523)* finns bestämmelser om sådana rensningsarbeten i vattenområde eller allmän farled som är nödvändiga för att bibehålla vattnets djup eller läge. Vidare kan framhållas att *naturvårdslagens (1964:822)* regler om förbud mot nedskräpning utomhus också omfattar vattenområde. Nedskräpning kan medföra straffansvar och ersättningskyldighet, och hälsovårdsnämnd kan förelägga den som är ansvarig för nedskräpning att ställa platsen i ordning. Om bärgningsverksamhet i visst fall är att anse som s. k. miljöfarlig verksamhet, t. ex. på grund av att åtgärderna kan medföra förorening av vattenområde, kan länsstyrelsen enligt *miljöskyddslagen (1969:387)* förbjuda verksamheten eller meddela villkor för den, om det är uppenbart behövligt för att lagens bestämmelser skall efterlevas.

Tidigare behandling

Lagutskottet behandlade år 1974 ett motionsyrkande med begäran om att en utredning skulle tillsättas med uppdrag att föreslå ändrade bestämmelser om bärgning till sjöss av herrelöst gods. I motionen framhölls att gällande bestämmelser är otidsenliga och svårtillämpade och att dessa förhållanden skapat problem för såväl myndigheter som enskilda bärgare. Enligt motionären vore det rimligt om handläggningen av förevarande frågor överfördes till en enda myndighet. Utskottet, som låtit remissbehandla motionen, konstaterade i sitt betänkande LU 1974:30 bl. a. att samtliga remissinstanser tillstyrkt att 1918 års sjöfyndslag och 1841 års kungörelse blev föremål för översyn. Också utskottet ansåg att en översyn borde komma till stånd. Bl. a. borde frågan om ansvarig myndighet därvid prövas. Utskottet hemställde att riksdagen med anledning av motionen hos regeringen begärde att de nämnda författningarna blev föremål för översyn. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

Näringsutskottet behandlade i sitt betänkande NU 1978/79:34 bl. a. en motion som innehöll dels ett yrkande som är likalydande med det nu aktuella, dels ett yrkande med begäran om förslag till åtgärder för upptagning av sjunktimret. Utskottet framhöll att frågan redan var föremål för uppmärksamhet. I betänkandet hänvisades därvid till att fyndlagstift-

ningsutredningen sysslade med de rättsliga förutsättningarna för tillvaratagande av sjunktimmer. Vidare pekades på att åtgärder för att åstadkomma en förbättrad virkesbärgning vid kusten i Västernorrlands län hade övervägts av en inom länet tillsatt särskild utredningsgrupp, Skog 80. Utskottet, som utgick från att berörda organ även fortsättningsvis följde frågan, ansåg att det inte fanns skäl för riksdagen att göra någon särskild framställning till regeringen med anledning av motionen. På utskottets begäran avsåg riksdagen motionen.

En motion med yrkande att riksdagen skulle uttala att frågan om spillvirket vid våra kuster skulle göras till föremål för en snabb utredning genom regeringens försorg prövades av *jordbruksutskottet* i betänkandet JoU 1979/80:20. Utskottet delade motionärernas uppfattning att förekomsten av spillvirke kan vålla olägenheter längs vissa kuststräckor. Bl. a. med hänsyn till sjöfarten, fisket och allmänna naturvårdsintressen syntes det enligt utskottet angeläget att åtgärder vidtas för att komma till rätta med dessa problem. Därvid torde hänsyn böra tas också till den råvarutillgång som t. ex. sjunktimmret representerar. I betänkandet pekades på att problemen beaktats i regionala sammanhang. Bl. a. hade inom Västernorrlands län bildats en samrådsgrupp, "Spillvirkesgruppen", med representanter för bl. a. länsstyrelsen, skogsföretagen, flottningsföreningarna, kustbevakningen och sjöfartsverket. Vidare hade genom styrelsen för teknisk utveckling (STU) statligt stöd utgått till finansieringen av vissa projekt som bl. a. inriktats på lokalisering, mätning och upptagning av sjunktimmer. Enligt utskottets mening borde fyndlagstiftningsutredningens överväganden kunna få betydelse för den fortsatta bedömningen av de aktuella frågorna. Utskottet fann det därför lämpligt att motionen överlämnades till utredningen och hemställde att riksdagen gav regeringen till känna vad utskottet anfört om ett sådant överlämnande. Riksdagen följde utskottet, och regeringen har sedermera överlämnat utskottets betänkande till utredningen.

Fyndlagstiftningsutredningens förslag m. m.

Fyndlagstiftningsutredningen, som tillkallades år 1978 med uppdrag att utreda frågor angående lagstiftningen om hittegods samt om bärgning och sjöfynd, avlämnade år 1980 sitt betänkande (Ds Ju 1980:11) Hittegods m. m.

I betänkandet föreslogs att hittegodslagen och sjöfyndslagen skulle upphävas och ersättas med endast en lag, hittegodslagen. Utredningen föreslog vidare att polisen skulle bli handläggande myndighet även beträffande sjöfyndsärenden. De särskilda ersättningsformerna hittelön och bärgarlön borde dock behållas.

Enligt utredningen saknades anledning att i den nya hittegodslagen ha kvar den skillnad mellan olika slag av sjöfynd som består i att strandfynd

tillfaller staten och övriga fynd bärgaren. Alla fynd borde, menade utredningen, tillfalla i första hand omhändertagaren, om ägaren inte blir känd.

Reglerna om ensamrätt till bärgning som nu finns i 1841 års kungörelse skulle enligt utredningens förslag i sak förbli oförändrade och införas i den nya hittegodslagen. Beslutande myndighet skulle i dessa fall bli sjöfartsverket.

Beträffande sjunkvirke i avlyst allmän flottled föreslog utredningen att den nuvarande ensamrätten för strandägare eller annan som kan lida men av sjunkvirkets kvarlämnande att ta upp virket och fritt förfoga över det skulle slopas. Med hänsyn främst till sjunkvirkets allt större ekonomiska betydelse och till att den nyssnämnda begränsningen av kretsen av bärgningsberättigade framstod som otidsenlig borde det enligt utredningen stå var och en fritt att ta upp sådant virke. Ändringarna föreslogs intagna i 73 § flottninglagen.

På grundval av utredningens betänkande föreslogs i proposition 1982/83:59 om ändring i lagen (1938:121) om hittegoods att den dåvarande skyldigheten för polismyndighet att kungöra fynd av hittegoods skulle slopas. Beträffande utredningens förslag i övrigt ställde sig departementschefen avvisande till tanken på att föra samman de nuvarande reglerna om fynd till en enhetlig lag. Däremot fanns det enligt departementschefen skäl att förenkla och modernisera lagstiftningen om sjöfynd och bärgning. Till denna fråga avsåg departementschefen att återkomma i ett senare sammanhang.

Utskottet

I betänkandet behandlar utskottet en motion om tillvaratagande av sjunktimmer.

Som framgår av redogörelsen ovan (s. 1 f.) finns det flera olika författningar som kan bli tillämpliga när sjunktimmer bärgas eller annars omhändertas. Någon klar gränslinje mellan de olika författningarnas tillämpningsområde finns inte, och författningarna ger bärgaren eller upphittaren, staten och strandägaren skilda rättigheter med avseende på sjunktimret.

I motion 1981/82:864 yrkas att riksdagen dels uttalar att sjunktimmer i sjöar och vattendrag utan ekonomisk ersättning bör övergå i statlig ägo, dels hemställer hos regeringen om att förslag till lag härom snarast föreläggas riksdagen.

Den av motionärerna aktualiserade frågan har behandlats av fyndlagstiftningsutredningen, som i betänkandet (Ds Ju 1980:11) Hittegoods m. m. har redovisat sina överväganden angående lagstiftningen om hittegoods samt om bärgning och sjöfynd. Utredningen föreslog bl. a. att lagen (1938:121) om hittegoods (hittegodslagen) och lagen (1918:163) med vissa

bestämmelser om sjöfynd (sjöfyndslagen) skulle ersättas med en lag, hittegodslagen. Alla sjöfynd borde enligt förslaget i första hand tillfalla den som omhändertagit fyndet, om ägaren är okänd. Beträffande sjunkvirke i avlyst allmän flottled föreslog utredningen att lagen (1919:426) om flottning i allmän flottled (flottningslagen) skulle ändras så att det borde stå var och en fritt att ta upp sådant virke.

På grundval av fyndlagstiftningsutredningens betänkande har genomförts en ändring i hittegodslagen av innebörd att den tidigare skyldigheten för polismyndighet att kungöra fynd av hittegod har slopats (prop. 1982/83:59, LU 1982/83:12). Departementschefen uttalade i propositionen att det finns skäl att förenkla och modernisera lagstiftningen om sjöfynd och bärgning och att han avsåg att återkomma till frågan i ett senare sammanhang. Enligt vad utskottet har erfarit kan en proposition i frågan väntas bli förelagd riksdagen våren 1984.

Enligt utskottets mening har den rättsliga regleringen beträffande tillvaratagande av sjunktimmer betydelse från bl. a. ekonomiska, sysselsättningspolitiska och naturvårdande utgångspunkter. Den nuvarande lagstiftningen kan inte anses på ett nöjaktigt sätt reglera förhållandena på området. Det är därför angeläget att få till stånd en tillfredsställande lösning. Då en proposition i ämnet kan väntas inom kort bör motionen inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1981/82:864.

Stockholm den 17 november 1983

På lagutskottets vägnar

LENNART ANDERSSON

Närvarande: Lennart Andersson (s), Stig Olsson (s), Martin Olsson (c), Elvy Nilsson (s), Mona Saint Cyr (m), Arne Andersson i Gamleby (s)*, Ingemar Konradsson (s)*, Marianne Karlsson (c), Owe Andréasson (s), Stig Gustafsson (s), Nic Grönvall (m), Sigvard Persson (c), Per Israelsson (vpk), Inger Wickzén (m)* och Sten Andersson i Malmö (m)*.

* Ej närvarande vid betänkandets justering.